

KODÁLY ZENEI NEVELÉSI MÓDSZERÉNEK
PSZICHOLÓGIAI HATÁSVIZSGÁLATA
BARKÓCZI ILONA ÉS PLÉH CSABA
KÖNYVE ALAPJÁN

visszaemlékezés egy régi vizsgálatra

—◀▶—
BARKÓCZI ILONA

Kokas Klára saját zenetanári tapasztalatai alapján meggyőződött arról, hogy a Kodály rendszerű heti öt órás ének-zene tanítás más tárgyak eredményeire pozitív hatást fejt ki. E hatás alaposabb vizsgálata érdekében felkért engem is, hogy vegyek részt egy nagyszabású zenei hatásvizsgálatban. A kezdeti tervek szerint nem csak pszichológiai, hanem nyelvi, matematikai és rajzi-festési vizsgálatok is szerepeltek volna. A festés vizsgálatokat Székácsné Vida Mária vállalta és vitte végig, könyvet is írt róluk. A nyelvi és matematikai valahogy elmaradt. A pszichológiai vizsgálatba erős unszolásának engedve vágtam bele 1969-ben annak tudatában, hogy 4 éves követő vizsgálat lesz a Kecskeméti Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézetben az általános iskola 1. osztályától.

Én akkor még semmit sem tudtam a Kodály módszerről és hasonló hazai, illetve külföldi vizsgálat sem létezett. Valahogy úgy vágtam bele, mint az a bizonyos ló, akit gazdája elvitt a vásárba, s miközben a vevővel tárgyalt, a ló fejfelé nekiment egy falnak. A vevő felkiáltott: de hiszen ez a ló vak! A gazda erre: ez nem vak, hanem bátor!

Az első évben három osztályt jelöltek ki a vizsgálat alanyaiként. Az egyik a Kodály iskola első osztálya, a másik kettő az un. Czollner téri iskola két párhuzamos első osztálya, amelyek közül az egyiket véletlenszerűen választották ki zenei osztálynak. Ide heti öt órára a Kodály iskola zenetanára járt ki Kodály rendszerű órákat tartani, a másik osztályt heti két órában az iskola tanára tanította a hivatalos tanterv szerint, ők voltak a nem zenei kontroll. A Kodály iskola diákjairól csak annyit mondtak, hogy őket minimális zenei szűréssel vették fel.

A vizsgálatokat egyenként személyes ülésekben kellett az akkor 87 fős három osztállyal pár nap alatt lefolytatni, hiszen a gyerekek még nem tudtak olvasni. Erre a célra a tavaszi szünetben a Kodály iskola helységeit bocsátották rendelkezésünkre. A vizsgálatokra felsőéves önként jelentkező pszichológus hallgatókat kértem meg, ami azt jelentette, hogy ők elutaztak Kecskemétre, ott szállást, étkezést és munkadíjat kaptak. A munka zavartalan menetét, pl. a szünetidejüket

töltő gyerekek behozatalát adott időre és elosztásukat a vizsgálatvezetőkhez külön szervező biztosította. A vizsgálatok összes költségét Kodály Zoltánné fedezte.

A hallgatókkal még Pesten megbeszéltük és minden apró részletre kiterjedően írásban rögzítettük az alkalmazandó próbák, feladatok pontos instrukcióját és menetét, ezt mindenki magával vitte, így biztosítottuk az adatok felvételének egységességét. A gyerekek válaszait szó szerint leírták, akármit mondtak. Majd a rögzített eredményeket megkaptam és feldolgoztam, illetve a 2. évtől kezdve Pléh Csabával együtt dolgoztunk, ő ugyanis az első évben még végzős diákként vett részt, majd egyenrangú munkatársakként vittük tovább a vizsgálatokat. Az eredményekről minden évben jelentést készítettem/készítettünk és ősszel leadtuk az iskolának.

EREDMÉNYEK

Az első évi intelligenciamérés (Budapesti Binet) mindjárt meglepetést okozott, a Kodály osztály (a továbbiakban K) IQ átlaga 111,3, míg a Czollner zeneisé (CZ) 97,2, a Czollner nem zeneisé (CN) pedig 98,8 volt. Mint tudjuk, az IQ normál zónája 90-110 között van, ebbe tartozik a felnőtt/gyerek népesség legnagyobb része, tehát a K osztály picivel az átlag fölött, a másik két osztály pedig az átlagon volt. Ők egymás között nem különböztek, a K viszont statisztikailag jelentősen (szignifikánsan) magasabb volt a másik kettőnél. Ezen a meglepő adaton eltöprengve arra gondoltam, ha az iskola nem szelektált a gyerekek felvételekor, akkor ez a magas érték csak a szülők „önszelekciójából” adódhat, mert – gondoltam akkor – tájékozott szülő lehet az, aki a zenei iskolába adja gyermekét. Erről a család szociális státusa jutott eszembe, mert a pszichológiában közismert, hogy a magasabb intelligenciájú gyerekek jobban teljesítenek az iskolában, magasabb iskolázottsági fokot érnek el, ezáltal magasabb pozíciókat foglalhatnak el a munka világában, így jobb jövedelemhez juthatnak. Ennek megfelelően gyerekeiket is jobb körülmények között, igényesebben nevelik. Emellett az is ismert, hogy az intelligencia bizonyos mértékben öröklődik, ennek arányára a szakirodalomban 50-75% becslések vannak, amely elég magas arány, de elég teret hagy még a környezeti hatások érvényesülésének is. Tehát elkértem a gyerekek szülőinek (apa, anya) iskolázottsági fokát, foglalkozását (pl. segédmunkás, vezető beosztású) és a család egy főre eső jövedelmét tartalmazó adatokat. (Akkor még nem volt adatvédelmi ombudsman.) Mindezeket lepontoztam és egy 5-31-ig terjedő skálát kaptam.

Megjegyzem, a statisztikai számítások azért fontosak, mert kiszűrjük a véletlenszerű különbségeket. Tehát a két Czollner osztály kereken 97, ill. 99 IQ átlaga közötti kis különbség akár fordítva is lehetett volna, vagyis lényegtelen, véletlenszerű.

A szülők szociális státusának eredménye sejtésemnek megfelelő volt:

Szociális státusz (5-31 között) K – 29,9, CZ – 13,3, CN – 10,9.

Tehát a K osztály gyerekeinek szülei magasabb iskolázottságúak, jól keresők és többnyire középvezető, vezető beosztásúak voltak, míg a két Czollner téri osztály gyerekei szegény, alacsony végzettségű családból származtak. Mint később megtudtam, az a környék Kecskemét periferiáján, köztudottan szegény környék volt. Ezért a K osztályt nem lehetett összehasonlítani a másik kettővel. Tehát szükségessé vált egy másik iskolából a K osztály magas szociális státusához hasonló, nem zenei kontroll csoport kiválasztása. Ez lett a Zrínyi iskola (Z) megfelelő csoportja a második évtől.

Visszatérve az első évhez, az intelligencia mellett kreativitás vizsgálatokat is alkalmaztunk.

Ilyeneket felnőttekkel az 1960-as években kezdtünk kipróbálni, gyerekekkel nem volt tapasztalatunk. Torrance (1962, 1964) tanulmányaiban említett teszteket fordítottuk le és bár nem voltak sztenderdizálva, csoportok összehasonlítására megfeleleltek.

Az ilyen jellegű feladatok lényege, hogy egy kérdésre minél több, minél érdekesebb választ kívánnak meg. Tipikus példa erre: mire használhatjuk még a téglát azon kívül, hogy építünk vele? Ágymelegítőnek, ajtót kitámasztani, téglaporról festeni, ablakot betörni, stb. Az intelligenciához hasonlóan ebben is nagy egyéni különbségek vannak. Az ötletgazdagság igen hasznos lehet olyan problémahelyzetekben, amikor megakadunk, nem tudunk egyenesen továbbmenni a cél felé, s ekkor minél több ötletet termelve egyszer csak az egyikről kiderül, hogy az beválik, tovább segít. Sajnos az iskola nem méltányolja ezt a képességet, sőt, van külföldi adat arra, hogy a 3. osztálytól kezdve fokozatosan elsorvasztja. Azt hiszem, nálunk is hasonló eredmény adódna, különös tekintettel a még mindig érvényesülő porzosos oktatási rendszerre.

Az első évben négyféle kreativitás tesztet alkalmaztunk. A már említett szokatlan használat mellett szerepelt a konzekvencia: pl. mi történe, ha a madarak és az állatok beszédét az ember megértené? Továbbá a tárgyjavítás, amelyhez kis plüss játék kutyákat készítettünk Torrance (1962) leírása alapján minden vizsgálatvezetőnek a plüssállattal kapcsolatban az volt a kérdés, hogyan lehetne ezt a kutyát megváltoztatni, hogy érdekesebb legyen vele játszani. Kipróbáltuk a körök tesztet is (egy lapon 5 sorban, 7 oszlopban 35 üres kör), amelynél az a feladat, hogy olyan dolgokat kell rajzolni, amelyeknek lényeges alkotóeleme a kör, pl. nap, arc, sapka, stb. De mint kiderült, a gyerekek nagy része nem értette meg a feladatot, pl. a kör belsejébe rajzolt kis virágot, egyebet. Utánanézttünk, s kiderült, hogy a „lényeges alkotóelem” megértése ebben a korban még intelligenciafüggő.

Röviden összegezve a statisztikailag szignifikáns csoportok közötti

különbségeket, az adott válaszok számát tekintve úgy találtuk, hogy a körökben K jobb, mint CZ és CN, a tárgyjavításban K jobb, mint CN és CZ is jobb, mint CN. A szokatlan használatban CZ jobb, mint CN, végül a konzekvenciában K jobb, mint CN.

Az első év eredményei azt mutatják, hogy a K osztály teljesítménye a legjobb, de már előfordul, hogy a CZ jobb CN osztálynál. Ne felejtjük el, hogy a felvétel májusban, a tanév vége felé történt, tehát a CZ osztály már majd egy éve tanult zenét heti öt órában.

A második évben, mint említettük, már négy csoport, így a magas szociális státusú Z nem zenei osztály is részt vett a vizsgálatban a K kontrolljaként. Az előző évhez hasonlóan egyéni ülésekben nyolc felsőéves pszichológushallgató folytatta le a vizsgálatokat, szigorúan egységes eljárás szerint. Mivel az IQ az előző évben a szülők szociális státusa szerint alakult, megismételni azonban nem tartottuk célszerűnek, ezért egy másik magyarra már lefordított intelligencia teszt részfeladataiból választottunk ki a céljainknak megfelelőnek tartott ötöt. Az eredmények a várakozásnak megfelelően a Z csoport magas teljesítményét mutatták K-val együtt, sőt, volt egy olyan próba, amelyben Z jobb volt, mint K. A leginkább jellemző, hogy Z és K nem különbözött és CZ és CN sokkal gyengébben teljesített a két magas státusú osztálynál.

A kreativitás tesztekkel már megismerkedtünk az előző évben, itt csak röviden az eredményeket említem meg. A körök tesztben (a feladatot ekkor már megértették) K és Z között nem volt különbség és mindkettő jobb volt CN-nél, de itt CZ is jobb volt a CN-nél. A tárgyjavításban (kiskutya teszt) egyrészt K jobb a másik három csoportnál, másrészt Z jobb CN-nél, de CZ is jobb CN-nél. A szokatlan használatban (új hívószavakkal) érdekes módon K CZ-vel együtt jobb volt CN-nél és CZ külön is jobbnak bizonyult CN-nél, míg Z valahol középen egyik csoporttól se mutatott lényeges különbséget. Itt már kezdett megmutatkozni CN leszakadása. Végül a konzekvencia teszt eredménye ezt a tendenciát emelte ki, ugyanis K, Z, CZ egyaránt jobbak voltak CN-nél.

A harmadik évben több újítást vezettünk be. Figyelempróbát és szorongásmérést is alkalmaztunk, de ezekben nem volt jelentős különbség a csoportok között.

A kreativitás tesztek közül csak a körök és a szokatlan használat szerepelt. A körök tesztben a K osztály jobb volt a többi háromnál és Z is, valamint CZ is külön jobb volt CN-nél. A szokatlan használatban K és Z között nem volt lényeges különbség és K jobb volt CZ-nél és CN-nél, de Z is jobb volt CZ-nél.

Ekkor kipróbáltuk Torrance nyomán a Történet a repülő kismajomról című feladatot (Szeretném, ha mondanál nekem egy érdekes történetet a kismajomról, aki tud repülni). A válaszokat a vizsgálatvezető szó szerint leírta. A szövegeket 10 féle szempont szerint értékeltük, illetve döntően inkább Pléh Csaba

értékelte, mert ehhez ő jobban értett. Itt csak néhányat említünk ezek közül. A szöveg adekvátsága, azaz, hogy valóban egy kismajomról szól-e a történet, a két magasabb szociális státusú osztályban sokkal nagyobb arányban fordult elő. A két magas státusú csoport a történet hossza (a szavak száma) terén is igen erős fölényben volt a két alacsony státusú csoporttal szemben, de ezen belül CZ is jobb volt CN-nél. A történet szereplőinek számát tekintve, ugyancsak a két magas csoport együttesen volt jobb a másik kettőnél. A történeteket elemeztük a repülés motivációja szerint is és ezen adatok közül kiemelkedően sok volt a Z történeteiben a kaland hangsúly a repülés során. Végül is tán nem meglepő, hogy ebben a feladatban a két magas státusú osztály vezetett, hiszen nagyon valószínű, hogy az ő családjaikban a szülők kezdettől fogva többet szoktak mesélni gyerekeiknek, s tán többet is beszélnek velük..

A negyedik és egyben utolsó évben sokféle vizsgálatot alkalmaztunk.

Teljes intelligencia tesztet vettünk fel, amelynek eredménye szerint a két magas státusú osztály vezet a két alacsonnyal szemben, s a két C osztály most is azonos szintet mutat. Tehát az intelligenciában a kezdeti arányokra a zenei képzés nem hatott.

A kreativitás tesztek közül a körök vizsgálatok a megszokott rangsort találtuk, vagyis a K-tól a CN osztályig csökkenő mutatókat. De jelentős különbség csak akkor adódott, ha az első 3 csoportot együttesen állítottuk szembe a CN-nel és ez CN végső lemaradását mutatja. A tárgyjavítás (kutyá) tesztben K a többi hárommal szemben igen jelentősen jobbnak bizonyult és még K és Z között külön is jelentős különbséget találtunk a K javára. A szokatlan használatban CZ fölénye tűnik ki, CZ a legjobb. Z-nél és CN-nél is jelentősen jobb, míg K és CZ, K és Z, K és CN között nem volt jelentős különbség. A konzekvencia tesztben (mi lenne, ha...) az osztályátlagok igen közel estek egymáshoz szignifikáns különbségek nélkül.

Szociometriai felvételt is kipróbáltunk, amelyből az osztályok szerkezetére (pl. baráti csoportok, különálló párok, magányosok, vezetők, stb.) lehet következtetni, pl. ilyen kérdések szerepelnek: Kiránduláskor kivel laknál egy sátorban? A szünetekben kikkel beszélgetsz legszívesebben? Kiket vennél be a csapatodba egy játékhoz? Azonban a hagyományos szociometriai mutatókban nem találtunk lényeges különbséget az osztályok között.

Ebben az évben különös vállalkozásunk is volt, Rorschach vizsgálatot vezetünk be, amelyet szerzője kifejezetten egyéni személyiség jellemzők feltárása céljából alkotott meg és világszerte így is alkalmazzák. Mi a sokféle választípusból osztály átlagokat számoltunk. (A bátor ló tipikus esete.) Ez a teszt 10 kemény karton táblából áll, amelyeken olyan pacnik vannak, mintha valaki egy tintafoltot ejtett volna rájuk, s azt középen összehajtottá volna, tehát bal-jobb

irányban legtöbbjük szimmetrikus volt. A szürke foltos táblákon kívül 3 színes pacnis táblát is alkalmaztunk. A vizsgálatvezető egyenként mutatja meg a táblákat azzal a kérdéssel, hogy mit látsz ezen a képen? A feladat olyan, mint amikor az ember a vonuló báránnyel nézegeti az égen, s hol egy kutyafej, hol egy emberi profil, kapu, szörnyeteg, bármi egyéb alakulhat ki belőlük. A tesztben adott válaszokat nagyon sokféle szempont szerint lehet kiértékelni, amely külön szakértelmet kíván. Ehhez mi nem értettünk, ezért kolléganőnk, Kulcsár Zsuzsát kértük meg erre az igen munkaigényes feladatra. Hálás köszönet jár érte.

Itt most csak egyes közérthetőbb adatokat mutatunk be. Ilyen a válaszsám, mert lehet egy-egy táblára akár nulla, vagy 6-7 választ is kitalálni. E téren messze a K osztály vezetett, mert őket és a másik három osztályt szembeállítva igen erős különbséget észleltünk. Ugyanez a helyzet a válaszok idejével, vagyis ez az osztály sok választ adott gyorsan. Ezek a jellemzők – mint utána néztünk – szorosan összefüggenek (korrelálnak) a kreativitással, de az IQ-val nem. Vannak továbbá a jó formaválaszok, vagyis ahol pl. valaki egy bohócot lát, az az útmutató szerint lehet jó formaválasz adott foltra, mert többek szerint is az látható. Ez a két Czollner osztály jelentős fölényét mutatta, ami meglepő, ugyanis ez az adat a mentális kontroll jelzője, s köze van a intelligenciához is. Talán az lehet a magyarázata, hogy ők viszonylag kevés választ lassan adnak, azokat viszont jobban megszűrik.

Érdekes továbbá a vulgáris, vagyis általánosan, gyakran adott válaszok köre egy bizonyos foltra, ebben K adta a legkevésébbet, tehát inkább eredetiségre hajlik. (18,6-ot a többiek 30 feletti válaszaival szemben) Az „állat” válaszok átlaga mindegyik csoportnál 50 fölötti, ami viszonylag sok, de Mérei (1968) szerint prepubertás korban ez a viselkedéses sztereotípa, pl. szokások kialakulásának a mutatója.

Érdekességként megemlíthetők az un. ZW (zwischen) azaz közti válaszok, amelyekben nem a foltot, hanem a foltok között ki-kilátszó fehér háttérrel értelmezik. Ebben a Z csoport vezetett erősen, amely ambíciózusságra, energikusságra utal. Érdekes, hogy ez az adat a két nem zenés osztályban korrelált a kreativitással. Ez az összefüggés talán úgy értelmezhető, hogy ők a kreatív feladatokba fektetnek energiát. Viszont a zenés osztályokban – mint láttuk – a kreativitáshoz inkább az emocionális érzékenység társult.

Az un. Do választípus a CN osztályban kiugróan gyakori volt a többiekhez képest:

K – 2, Z – 4, CZ – 4, CN – 12

Ez az adat CN-nél kedvezőtlen, néha görcsös gátlásokra utal. Ez azt jelentheti, hogy nem merik fantáziájukat elengedni, ha akár kicsit is feladathelyzetben érzik magukat a felnőttel szemben, s tán ez is hozzájárulhat a kreativitás tesztekben

mutatott alacsony teljesítményükhöz? Nem tudhatjuk. Viszont igen pozitívan értékelhető, hogy az azonosan alacsony szociális státusú CZ-ben ez a választípus csak egyharmad arányban fordul elő, s azonos a magas státusú Z-vel. Ők tehát képesek feladat helyzetben, felnőttel szemben is teljesíteni. A zenének ezt a káros gátlásokat oldó hatását nem lehet túlértékelni.

Érdekes erős összefüggést találtunk a ZW válaszok és a szociális státus között az egész mintában, vagyis minél magasabb státusú családja van egy gyereknek, annál energikusabb, ambiciózusabb és ez független a zenétől.

Igen tanulságosan alakultak a színes táblákra adott válaszok. Ezek értékelési szempontja alapján véve az, hogy hogyan viszonyul a válaszban a forma a színhez. Ha valaki elsősorban a formát ragadja ki és ahhoz illeszti a színt, az a forma vezérelte szín válasz. Ilyenből a K osztályban van jelentősen a legkevesebb a többihez képest. Viszont ha a színt emeli ki és ahhoz kapcsolja a formát, (szín – forma válasz), ilyenekből a K osztályban van jelentősen a legtöbb. Van még a tiszta színválasz (pl. ez egy kék folt), amelyből a CN osztály ad messze a legtöbbet és K a legkevesebbet. Ez a háromféle színválasz érdekes képet ad. A K osztály kiemelkedően sok szín – forma válasza emocionális válasz, amelyben a szín dominál, de még formálva a képet. Torrance (1962) szerint a 10 év körüli magas kreativitású gyerekeknél az ilyen válaszok gyakorisága érzelmi érzékenységre utal. A tiszta, formához nem kapcsolódó színválaszok viszont, amelyek a két Czollner osztályban, de különösen CN-ben gyakoriak (K-tól sorba CN-ig: 7% 24%, 35%, 48%), impulzivitásra utalnak (impulzív az, aki előbb cselekszik, aztán gondolkodik). Ezek mellett a K osztályban viszonylag több az extravertióra hajló és kevesebb az érzelmileg szegényes gyerek.

Bár az osztályok között nincs statisztikailag jelentős különbség, mégis megemlítjük a B, azaz mozgás válaszokat (pl. egy ember emeli a kezét, ott repül egy madár, stb.) elsősorban az emberi mozgás válaszok értékesek, mert belső kontrollra, élményfeldolgozásra utalnak. Megnéztük, hogy alakulnak ezek a válaszok különböző összefüggésekben. Egyrészt azt találtuk az

egész mintában, hogy a mozgás válaszok és a kreativitás között igen erős összefüggés van, de az intelligenciával nem áll fenn kapcsolat. Ezen belül a zenei csoportban a mozgás válaszok és a kreativitás között szignifikáns az összefüggés, míg a nem zeneiseknél éppen csak megközelíti ezt a szintet.

Végül ugyancsak Torrance (1962) Kreatív szabadidő tevékenység 81 kérdésből álló kérdőívét fordítottuk le és alkalmaztuk csoportos ülésben, mert ekkor már tudtak olvasni a gyerekek. Az instrukcióban rövidítve az állt, hogy a baloldali szám bekarikázásával jelöljék meg azokat a tevékenységeket, amelyeket ebben az iskolai évben saját maguktól csináltak, de olyanokat, amikkel megbízták őket, ne jelöljenek meg. A feldolgozás első lépéseként összeszámoltuk a választások

gyakoriságát, így megkaptunk a tevékenységek gyakorisági rangsorát. Néhány példát említünk meg a leggyakoribbtól a ritkábban megjelöltekig: Pénzhasználatot eldönt, Fafaragványt csinált, Bélyeget gyűjtött, Felfedező útra ment, Dalt talált ki, Bogarakat gyűjtött Levél lenyomatot csinált Nagyítóval tüzet gyűjtött, Csapatot szervezett, Szappanszobrot csinált, stb.

Második lépésként az egyes osztályok összes választását számoltuk meg, az eredmény kerekítve:

K – 24, Z – 36, CZ – 37, CN – 41

Meglepetésünkre itt a kreativitás teszteknel megszokott sorrend megfordult. Kiderült, hogy a K osztály a legkevesebb, a CN pedig a legtöbb kreatív szabadidő tevékenységet említ. A K osztály egyenként mindegyik osztállyal összevetve, mindegyiknél jelentősen kevesebb kreatív szabadidő tevékenységet folytat. A Z és a CZ átlagai szinte azonosak, nyilvánvalóan nincs köztük különbség. Őket CN-nel összevetve azonban csak enyhe tendencia jelentkezik.

A CN csoport igen sok választát látva, fölmerült bennünk az a gyanú hogy ezek a gyerekek talán csak úgy vaktában jelölték be az egyes tevékenységeket a kérdőívben. Ennek ellenőrzése végett kiemeltük azokat a tevékenységeket, amelyeket az egyes osztályokban feltűnően sokan említenek. Kritériumként azt választottuk, hogy az adott csoportban az illető tevékenység választásának aránya kb. egy harmaddal legyen több, mint az utána következő legnagyobb szavazatarányt adó osztályé. Másrészt kiemeltük azokat a tevékenységeket is, amelyeket a CN osztály a többieknel kisebb arányban választ. Ennek a „tartalomelemzésnek” igen érdekes eredménye lett érdemesnek tartom részletes bemutatását a következő táblázaton.

CN a legtöbbet választja	K a legtöbbet választja
időjárás jelentést készít üdvözlőkártyát rajzol térképet rajzol állatot nevel történetet ír zeneszerszámot (síp) készít italkeverék receptet készít levéllenyomatot csinál történelmi eseményt játszik repülőmodellt tervez, rajzol robbanópetárdát készít előadást rendez motort csinál	bábjátékot játszik díszletrajzot készít
	Z a legtöbbet választja
	írásait összegyűjti felfedezőútra megy pantomímet játszik vizet desztillál.
	CZ a legtöbbet választja
	új játékot csinált masszát gyúráshoz jobban csinálni valamit kitalált egy dalt otthon plakátot csinál képes térképet rajzolt táncot talált ki színdarabot írt

CN a legkevesebbet választotta az alábbiakat: levélírás, kögyűjtés, Élet és Tudomány olvasás, írásait összegyűjti, tisztségviselés, megtudni, hogy dolgozik a hivatal, csapatot szervez, verset ír, dalt ír.

A CN legritkábban megjelölt 9 tevékenysége közül 5 vonatkozik írásra, olvasásra, 3 pedig társas – szervezeti témákra. Ezek hiánya egyértelműen mutatja e csoport verbális és szociális téren való lemaradását. A nagy arányban megjelölt tevékenységek CN osztályban a természet-, és tárgyközelben élő gyerekek tevékenységére jellemzők. Ennek alapján elvetettük azt a gyanút, hogy ez az osztály vaktában jelölhette be a tevékenységeket. Inkább elképzelhető, hogy családjuk nem sokat törődhet az iskolai kötelességekkel, nincsenek különóráik – mint feltehetően Z-nek – tehát sok szabadidejüket kihasználva, érdekes tevékenységek sorával szórakoztatják magukat.

A CZ osztály változatos tevékenységei között jelentős arányban szerepelnek zenével kapcsolatosak. Ha ezeket összeszámoljuk, akkor:

K – 12, Z – 21, CZ -38, CN -13.

Vagyis CZ ebben háromszorosan múlja felül K osztályt. Ezt igen pozitívan értékelhetjük, mert náluk az iskolai zenei képzés szabadidőt megtermékenyítő hatására utal. Végül a Z osztály nem valami sok, négy gyakori tevékenysége talán egy értelmiségi környezetben élő gyerekekre lehet jellemző, akit valószínű

külön órák is terhelnek. K osztály igen csekély számú szabadidős tevékenységét talán az okozhatja, hogy nekik is kevés lehet a szabadidejük, sok időt töltenek az iskolában, s tán még különórákkal is.

A FŐBB EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Nem tapasztaltunk különbséget az osztályok között azok szerkezete (szociometria), a tartós figyelem és a szorongásosság között. Ez kedvezően értékelhető adat, különös tekintettel az alacsony státusú osztályokra.

Az intelligencia vizsgálatok eredményei azt mutatták, hogy a négy év során a magasabb szociális státusú csoportok végig megtartották fölényüket az alacsonyakkal szemben, erre a képességre a zenei nevelés nincs hatással. Viszont a szociális helyzet és az intelligencia közötti jól ismert kapcsolatot a zenei képzés befolyásolja. Ugyanis az évek során a zeneis csoportoknál nem volt szignifikáns összefüggés, és ez kedvező, míg a nem zeneiseknél ellenkezőleg, Z osztályban csak a 4. évben erős, CN-ben a 3. és a 4. évben egyaránt igen erős volt a korreláció.

A kreativitás tesztek teljesítményében a zenei nevelés fejlesztő hatása már a második évtől kezdve egyértelműen megmutatkozott. Ez a hatás különösen fontos az alacsony státusú CZ osztály szempontjából, mert az ötletesség sokszor ment ki bennünket nehéz helyzetekből.

Az intelligencia és a kreativitás viszonyával kapcsolatban azt tapasztaltuk, hogy a zenei képzés hatására megnő a két képesség korrelációja. Elemzéseink szerint azért, mert ezekben a csoportokban csekély azoknak a száma, akiknél viszonylag jó intelligencia alacsony kreativitással társul, míg a nem zenéseknél jelentősen gyakoribbak az ilyen előfordulások.

A kreativitás és a szociális státus között a két magas státusú osztályban nem találtunk kapcsolatot. A CN osztályon belül viszont az 1.-től a 3. évig igen erős a korreláció, csak a 4. évben enyhül. A CZ-ben pedig csak az 1. évben van összefüggés, a 2. évtől kezdve már nincs és ez is értékes jelenség.

A vizsgált összefüggések alapján még megemlíthető, hogy a zeneiseknél a kreativitás az emocionális érzékenységgel kapcsolódik össze, míg energiájukat (ZW válaszok) inkább az intelligenciát alkotó szigorúbb gondolkodást igénylő feladatok megoldásába vonják be. Az ambiciózus Zrínyisek a kreatív műveleteket végzik fokozott energiával, amelyeknél viszont inkább a lazább, játékos beállítódás a kedvező. Mivel a CN osztályban igen kevés volt az energikus gyerek és kiugróan sok a feladathelyzetben gátlásokkal küszködő, feltételezhető volt náluk egy fokozottabb kudarckerülési tendencia. (Ezt a fantázia történetmondás egyes adatai támasztják alá.) Ők tehát a kreativitást hívó helyzetekben Z-hez hasonlóan

csak a feladatot látják, de ekkor kudarckerülési tendenciáik folytán legátlódnak. Kreatív kapacitásukat csak teljesen kötetlen helyzetekben tudják alkalmazni.

Végül a két alacsonyabb státuszú családokból származó osztály gyerekeire koncentrálna, a zenei képzés hatása a következőkben összegezhető:

kreativitásban a 2. évtől kezdve a zeneisek végig erősen felülmúlják kontroll párjukat.

a tisztán verbális fantázia történetmondás két mutatójában bizonyultak jobbnak

szabadidejében a CZ osztály foglalkozik messze a legtöbbet zenei tevékenységgel

a CZ-re a kontrollált affektivitás a jellemző CN kontrollálatlan affektivitásával szemben

főként, s inkább elsősorban a zene káros gátlásokat oldó hatását kell kiemelni a CZ-ben CN-nel szemben. Ezt pedig nem lehet túlértékelni.

Amennyiben a hátrányos helyzetű gyerekekre az ének-zenei képzés már a 2. osztálytól kezdve ilyen előnyösen hat, akkor legalább az általános iskola alsó tagozatában be kellene vezetni a Kodály módszert, különösen az elmaradott, hátrányos helyzetű térségek, környékek iskoláiban.

Ezzel kapcsolatban többszörösen is hátrányos helyzetű cigánygyerekekre gondolok, akiknek szinte „vérükben van” a zene iránti hajlam. Ők egy más kulturális környezetből kikerülve az iskolában sorozatos kudarcoknak, sőt, a többiek részéről csúfolódásoknak vannak kitéve. (Személyesen ismertem egy ilyen tehetséges kisfiút.) Ettől megutálják az iskolát, amit egyébként is nehéz szeretni, s amikor csak lehet, kimaradnak belőle. Így gyarapítják az alulképzett szegény réteget. A zenei órákon azonban sikerélményhez juthatnak, gátlásaik oldódnának, amely segítené őket az iskolai, s ezáltal a későbbi társadalmi integrációban.

Ha én lennék az oktatási miniszter, elrendelném, hogy legalább az alsó tagozaton tanító főiskolásokat felkészítsék arra, hogy képesek legyenek és kedvük is legyen heti öt ének-zene órát tartani.

RÖVIDÍTÉSEK:

K – Kecskeméti Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet ének-zene tagozatos általános iskolai osztálya

Z – Zrinyi utcai nem ének-zene tagozatos iskolai osztály

CZ – Czollner téri iskola ének-zene tagozatos osztálya

CN – Czollner téri iskola kontroll osztály (nem ének-zene tagozat)

IRODALOM

Barkóczi Ilona és Pléh Csaba (1977): *Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata*. Kodály Intézet, Kecskemét.

Torrance, E.P. (1962) *Guiding creative talent* New York: Prentice Hall.

Torrance, E.P. (1964) Education and creativity In: Taylor, C. W. (Ed.) *Creativity: Progress and potential*. New York: McGraw Hill. 49-128.